

*Димитрије Милић,
Београд*

Заштита произвођача фонограма и видеограма

Увод

Право интелектуалне својине обухвата право индустријске својине и ауторско право. Према Конвенцији о оснивању Светске организације за интелектуалну својину - WIPO интелектуална својина “означава право које се односи на: књижевна, уметничка и научна дела; интерпретације уметника и интерпретатора и извођења уметника извођача, фонограма и радио-емисије; проналаске у свим областима људске активности; научна открића; индустријске узорке и моделе; фабричке, трговачке и услужне жигове; као и трговачка имена и трговачке називе; заштиту од нелојалне утакмице и сва друга права везана за интелектуалну активност у индустријској, књижевној и уметничкој области.¹⁾ Предмет права интелектуалне својине је интелектуално стваралаштво, троревина људског духа и односи који настају поводом интелектуалних добара. У оквиру ауторског права код нас законом се уређују права аутора књижевних, научних и уметничких дела (ауторско право), право интерпретатора, произвођача фонограма, видеограма, емисија и базе података као и права сродна ауторском праву.²⁾

Ауторско дело је оригинална духовна творевина аутора израђана у одређеној форми “без обзира на његову уметничку, научну или другу вредност, његову наме-

---

1. Члан 2. конвенције: конвенција је усвојена 14. јула 1967. године у Штокхолму, а ступила је на снагу 26. априла 1970. године.

2. Члан 1. Закона о ауторском и сродним правима (“Службени лист СРЈ” број 24/98). Закон је ступио на снагу 23. маја 1998. године.

ну, величину, садржину и начин испољавања, као и допуштеност јавног саопштавања његове садржине”.³⁾

Ауторско дело је творевина људског духа које се јавља као резултат интелектуалних напора аутора. Ауторско дело може створити само физичко лице.

Сродна права су у непосредној вези са ауторским правом и она не би могла постојати без ауторског права. Сродна права: право интерпретатора, право произвођача фонограма, право произвођача видеограма, право произвођача емисије и право произвођача базе података, уређује ЗАСП у оквиру ауторског права.⁴⁾

Фонограм и видеограм као врста сродних права која се први пут уређују законом у Југославији настају као резултат економског искоришћавања нематеријалног добра, најчешће ауторског дела и стварањем добара која и сама за себе постају предмет заштите у оквиру закона. Предмет сродно-правне заштите фонограма и видеограма је заштита уложених средстава за њихову производњу. Искоришћавање ових сродних права истовремено искоришћава и ауторско дело. Снимањем ауторског дела “произвођач фонограма прибавио је од аутора искључиво овлашћење да сними његово музичко дело и да носач звука са умноженим снимком пусти у промет, он је заштићен од конкурената у смислу да нико други на истом тржишту у исто време не сме начинити снимак из тог дела, и пустити га носачу звука у промет”.⁵⁾

Појам

“Фонограм је забележени звук, односно одређени низ звукова у носачу звука”.⁶⁾

То је звучни запис, нематеријална творевина која се разликује од носача звука код телесне ствари с једне стране садржине записа с друге стране. Ради се о индустријском производу који служи за сонично регистровање и репродуковање књижевних и уметничких дела која се могу изразити звуком као што су говорна, драмска, музичка и друга дела намењена слушању а не гледању. Врсте фонограма могу бити различите као нпр.: фонограмска плоча, магнетофонска трака, касете, компакт-дискони, поливинилска плоча и др. Фонограм је “индустријски производ који служи за сонично регистровање и репродуковање књижевних и уметничких дела која се могу изразити звуком – говорна дела, музичка дела, драмска и сл., односно која су намењена слушању а не гледању”.⁷⁾ Фонограм није интелектуални производ већ индустријски тако да се право његовог произвођача појављује као имовин-

3. Члан 3. члан 2. ЗАСП.

4. Члан 104-141. ЗАСП.

5. Слободан М. Марковић, *Ауторско право и сродна права*, “Службени гласник РС” Београд 1999. стр. 35.

6. Члан 117. став 1. ЗАСП.

7. Др Весна Бесаровић: “Интелектуална права, индустријска својина и ауторско право”, Београд, 1993. године стр. 385.

ско право којим се штите уложене инвестиције којом је створен звучни запис.⁸⁾ Видеограм је први запис, бележење одређеног низа покретних слика на телесни носач као резултат одређених делатности. То је “снимак одређене секвенције слика, које може или не мора бити праћена и снимком звука. Према томе, видеограм је нематеријално добро. Самим тим он се разликује од носача слике (и звука), као телесне ствари у којем је инкопорисан. Носач слике је нпр. целулоидна филмска пантљика, магнетна трака, CD, оптички диск и сл.⁹⁾

Субјекат заштите

Законом се штити произвођач фонограма, односно видеограма. Штите се произвођачи у чијој је организацији, чијим је средствима начињен фонограм односно видеограм. Заштиту ужива и оно лице које је користило туђа средства које је ту делатност вршило на сопствени економски ризик и на личну одговорност. Овде се ради о привредној, индустријској делатности и њеној заштити. Код фонограма се штити лице које је прво извршило сонично регистровање, записивање звука, односно низа одређених звукова на материјалној плочи, телесни носач и др. Та делатност се врши како би се фонограм продао и постигла одређена имовинска корист.

Произвођач није лице које као сниматељ начини видеограм. Произвођач записује слике на материјалну подлогу, што има карактер првог записивања тих слика на носач слике односно слике и звука. Произвођач видеограма није оно лице које преноси запис са једне на другу врсту материјалног носиоца, па ни када то врши први пут. То би представљало умножавање записа.

Филмском продуценту не припада право произвођача фонограма на филмској музици изузев ако је он сачинио посебан снимак те музике на фонограму. Ако таквог фонограма нема продуцент може снимак филмске музике штитити искључиво у оквиру свог права произвођача видеограма.

Заштита произвођача видеограма обухвата видеограм као целину али и саставне његове делове и то слику с једне и снимак с друге стране. Произвођач има право да затражи заштиту видеограма као целине или само снимак слике или само снимак звука са видеограма.

Произвођач видеограма се сматра само лице које је прво начинило снимак у виду фонограма, а не и лице које сними одређени низ звукова са једног на други фонограм, као ни лице које изврши компилацију већ начињених звучних снимања у циљу стварања избора снимака. Произвођач фонограма је уствари корисник ауторског дела и интерпретације а може бити и корисник емисије.

8. О фонограму видети: чл. 116-120. САСП, С. Марковић, цит. дело стр. 322-327 и Димитрије Милић: “Коментар закона о ауторском и сродним правима” НОМОС Београд, 1998. године, стр. 177-180 и Војислав Спајић, “Теорија ауторског права и ауторско право у СФРЈ”, Зрињски Чаковец, 1983. године, стр. 256-261.

9. С. Марковић, цит. дело стр. 327, Д. Милић, цит. дело стр. 180-184.

Произвођач фонограма или видеограма може бити физичко или правно лице.

Странцу произвођачу фонограма признаје се право заштите на основу ЗАСП-а уколико је странац лице на које се односи међународни уговор који је потврдила СР Југославија или када је фонограм први пут настао у СРЈ.

По ЗАСП-у странац у Југославији ужива право произвођача видеограма ако испуњава неке од услова: да је он лице на које се односи међународни уговор према којем постоји обавеза СРЈ да му пружи заштиту; да постоји реципроцитет између Југославије и државе чији је он држављанин у погледу признања права произвођача видеограма и када је видеограм начињен у Југославији.¹⁰⁾

Садржина права

а) Произвођач фонограма

Основно имовинско право произвођача фонограма је његово овлашћење, искључиво право да другоме дозволи или забрани умножавање свог фонограма. Умножавање се може вршити прављењем новог фонограма са заштићеног фонограма – директно умножавање. То је нпр. случај када се користи матрица заштићеног фонограма или преснимавање. Као директно умножавање фонограма сматра се прављење снимка звука који је емитован са заштићеног фонограма.

Стављање у промет свог умноженог примерка фонограма је такође искључиво овлашћење произвођача фонограма, као и давање у закуп и јавно саопштавање свог фонограма.

Питања искључивих права произвођача фонограма правно су регулисана и заштићена и на међународном плану. “Произвођачи фонограма имају право да дозволе или забране непосредно или посредно репродуковање његових фонограма”.¹¹⁾

“Произвођачи фонограма имају искључиво право да дају дозволу за јавно саопштавање својих фонограма, жичним и бежичним путем, на начин који омогућава да им публика може приступити са места и у време које она индивидуално одабере”.¹²⁾ Право произвођача фонограма умножавања, право дистрибуције, право давања у закуп и право једног саопштавања фонограма појединачно се уређује WIPO уговором.¹³⁾

Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине (TRIPS споразум) уређује и питање заштите произвођача фонограма (звучни записи).¹⁴⁾ Пра-

10. Чл. 139. и 141. ЗАСП.

11. Члан 10. Међународне конвенције о заштити уметника извођача, произвођача фонограма и установа за радио-дифузију – Римска конвенција од 26. октобра 1961. год.

12. Члан 14. WIPO - уговор о интерпретацијама и фонограмима усвојен 20. децембра 1996. год.

13. Члан 11-14 WIPO.

14. Члан 14 TRIPS-а. TRIPS споразум усвојен је 15. априла 1994. године у Женеви у закључном делу уругвајске рунде мулти латералних трговинских споразума о царинама и трговини (GATT). Споразум је ступио на снагу 1. јануара 1995. године.

во је произвођача фонограма да тражи накнаду за емитовање фонограма, јавно саопштавање фонограма уз помоћ техничких уређаја (грамофон, CD плејер, касетофон, магнетофон и сл.), као и јавно саопштавање фонограма који се емитује путем радио или ТВ апарата који се поставља на местима као што су ресторани, чекаонице, возила јавног саобраћаја и слично.

Корисник фонограма као што су радио или ТВ станица, држалац просторије где фонограм саопштава, имају обавезу да плате накнаду за коришћење произвођача фонограма.

Произвођач фонограма је дужан да половину означене накнаде плати интерпретатору, чија се интерпретација налази на фонограму уколико произвођач и интерпретатор нису о томе постигли договор на други начин.¹⁵⁾ Произвођач фонограма поред права накнаде из члана 120. ЗАСП има право на посебну накнаду од продаје техничких уређаја и средства који су подобни за умножавање фонограма без овлашћења фонограма. то право им припада као и ауторима и то под истим условима као и ауторима.¹⁶⁾

б) Произвођач видеограма

Право произвођача видеограма обухвата заштиту привредне делатности, уложена средства у производњу а не заштиту интелектуалне творевине. Заштитом произвођача видеограма не задира се и не ограничава се ауторско-правна заштита филмског дела (кинематографског и филмског дела) и права која су утицала на његово стварање.

Искључиво је право произвођача видеограма да другоме забрани или дозволи искоришћавање свог видеограма умножавањем или стављањем у промет тако умножених примерака, јавно саопштавање свог видеограма са носача слике, односно са носача слике и звука, тј. приказивање, као и давање примерка свог видеограма у закуп. Произвођач видеограма има овлашћење да свој видеограм саопштава јавности путем техничких уређаја, напр. биоскопског пројектора, видеоплејера, видеофилма и др., са носача слике, односно слике и звука. Међутим произвођач видеограма нема овлашћења забране или дозволе у погледу емитовања. Његово је право да у оквиру добијених овлашћења од аутора видеограма штити производ ако је на том видеограму забележено филмско дело. Произвођач видеограма има право да се супростави искоришћавању свог видеограма у измењеној форми уколико се могу угрозити његови оправдани имовински интереси таквим искоришћавањем.¹⁷⁾ Предмет заштите је економски интерес, а не духовно стваралаштво. Заштита произвођача видеограма услед наруженог интегритета видеограма није заштита личних, моралних права као код повреда ауторског права, већ се ради о заштити имовинских права. Такав вид искоришћавања постоји у случајевима када се

15. Члан 120. ЗАСП. О праву интерпретатора чл. 104-115. ЗАСП. О праву емитовања чл. 27. ЗАСП.

16. Члан 137. и чл. 35. ЗАСП.

17. Чл. 125. ЗАСП.

врши измена записа, неовлашћено његово дефирмисање и сваки вид искоришћавања којим се угрожавају имовинска права и интереси произвођача видеограма. Право је произвођача да се супротстави таквом искоришћавању. Случајеви таквог искоришћавања постоје и када се емитује филм у наставцима уместо у интегралном облику, када се филм пројектује у биоскопима на неквалитетан начин, коришћење оштећеног видеограма без обзира да ли је то резултат пропуста корисника или његове намерне радње.

Произвођач фонограма има право и на посебну накнаду под истим условима као и аутор дела што произлази из одредбе члана 137. у вези члана 35. ЗАСП.

Овлашћење произвођача видеограма да свој примерак видеограма издају у закуп има основу и у одредби члана 11. TRIPS споразума (члан 11. – рентна права) и члана 2. Директива Европске уније о праву давања у закуп и на послугу.

Трајање права

Имовинска права произвођача фонограма и видеограма не трају неограничено. То право траје 50 година од дана издавања фонограма односно видеограма а уколико они нису издати 50 година од дана настанка фонограма односно видеограма. Сматра се да је фонограм односно видеограм издат онда када га је произвођач пустио у промет као и у закуп или јавно саопштио.

Рокови се рачунају од 1. јануара године у којој је фонограм односно видеограм издат односно начињен.